

– Безпека інформаційної війни на «репутаційному фронті» полягає і у тому, що не тільки завдається шкода авторитету окремого посадовця, але й розхитуються державні інституції, сіється недовіра до держави і збройних сил.

– Україні мають зробити висновки з того, що відбулося. Завдання мінімум – відділити внутрішньополітичний процес від впливу та втручання з боку агресора.

Література.

1. Лазарева А. Мемуари Олланда: «Я розчавлю вас!» – кричав Путін на Порошенка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/World/218986>
2. Лабас В. Технології проигруша Петра Порошенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://enigma.ua/articles/tehnologii-proigrysha-dlya-petra-poroshenko>
3. Коваленко А. «Диктатор» Порошенко: Як російські тролі розколюють Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prportal.com.ua/Peredovitsa/diktator-poroshenko-yak-rosiyski-troli-rozkolyuyut-ukrayinu>
4. Брудні технології: як кандидати в президенти України «мочили» конкурентів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zik.ua/zmi/dw/2019/04/16/brudni_tehnologii_yak_kandydaty_mochyly_konkurentiv_pid_chas_vyboriv_55795
5. Головачев А. Все пороховоботы делятся на три группы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uainfo.org/blognews/1506588066-vse-Porohoboty-delyatsya-na-tri-gruppy.html>
6. Костюченко Ю. Технологія страху, або Контрелітарний популізм під час війни // Газета «День»: №70, (2019).

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ВІЙСЬКАМИ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАЦІЙ У АФГАНІСТАНІ, ІРАКУ, ЧАДУ ТА УКРАЇНИ

*Богуслав Пацек, доктор наук хабілітований, професор,
Ягеллонський університет, Краків;*

*Олаф Труцинський, доктор психологічних наук,
Університет кардинала Стефана Вишинського;*

Петр Пацек, доктор філософії, Академія військового мистецтва, Варшава

Управління військами є особливим типом управління, яке здійснюється командувачами, командирами і штабами відносно підлеглих їм з'єднань, частин, підрозділів та окремих військовослужбовців¹. Управління військами проводиться як під час підготовки так і безпосередньо при веденні бойових дій. Для досягнення встановлених цілей ведення бойових дій особливе значення має правильне керівництво військами у мирний час, тому що будь-

¹ Управління військами пов'язане з наданням наказів, розпоряджень та директив і спрямоване на підготовку військ у мирний час та керівництво ними під час кризових ситуацій та військових дій.

які помилки у їх підготовці не дозволять досягти відповідних навичок та забезпечити необхідний рівень бойової готовності збройних сил.

Враховуючи усі фактори, що визначають ефективне управління військами, необхідно визнати, що саме командувачі, командири та особовий склад штабів відіграють ключову роль. Від їх вміння управління, тобто своєчасного прийняття правильних рішень, що відповідають обставці, в значній мірі залежить успіх бойових дій. Саме вони повинні постійно контролювати хід ситуації, реагувати на зміни обстановки, мотивувати підлеглих до виконання наказів, забезпечувати відновлення бойової готовності, яка в умовах збройного конфлікту часто знижується.

Однак тільки від одного – командира залежить то, як з'єднання, частини, підрозділи, окремі військовослужбовці та їх озброєння будуть використані в бойових діях. Тому особисті риси командира, його знання та навички набувають головне значення для забезпечення ефективного управління. Важливо, щоб командир правильно орієнтував підлеглих у обстановці та забезпечував їх особисту переконаність у доцільності прийнятих їм рішень.

Застосування військ це одночасне застосування різних з'єднань, частин, підрозділів та окремих військовослужбовців для досягнення одної загальної мети. Дуже важливо, щоб війська (тобто усі військовослужбовці) знали цілі, визначені командиром та зрозуміли роль своїх особистих завдань у їх досягненні. Це дозволяє дуже правильно визначити завдання відповідно до встановлених цілей та виконувати накази з повною впевненістю в їх доцільності. При цьому реалізація завдань відповідно до встановлених цілей призводить до досягнення мети бойових дій у цілому.

Важливим завданням управління є передбачення подій, що можуть виникнути. Це пов'язано з вмінням визначати потенційні ризики, здійснювати їх оцінку та здатністю приймати рішення, що перетворюють ці ризики на додаткові можливості та успіх, а не на загрозу або поразку.

Найскладнішою функцією управління є прийняття рішень та надання наказів та розпоряджень. Кожному прийнятому рішенню передують аналіз наявної інформації, оцінка ситуації та підготовка пропозицій. Однак інша, не менш важлива, функція управління це мотивування підлеглих, яка полягає в постійному орієнтуванні військовослужбовців до очікуваних дій та реалізації відповідних завдань. Цю функцію здійснюють безпосередньо командири, особливо на тактичному рівні. Метою заходів, що здійснюються командирами, є формування особистого ставлення та мотивованої психологічної готовності військовослужбовців до очікуваних бойових дій. Найбільш бажаними є мужність та рішучість у виконанні наказів, навіть при виконанні найскладніших завдань. Командири мотивують своїх підлеглих, стимулюючи їх або використовуючи подразники, що діють на психіку. Досить часто мотивацію військовослужбовців підвищують чинячи на них тиск, щоб змусити їх діяти примусово. Але набагато краще мотивування підлеглих здійснювати шляхом заохочення, що значно краще стимулює їх діяльність, мобілізує та

активізує. Безумовно належне мотивування підлеглих потребує відповідних психологічних знань командирів, а в умовах бойових дій допомоги професійних психологів.

Психологічна підготовка командирів набуває особливого значення на полі бою в умовах реальних загроз. Дослідження цих питань на прикладі сучасних військових конфліктів в Україні, Іраку та Афганістані, свідчать про те, що психологічна характеристика поля бою не має суттєвих відмінностей та змін відносно Другої світової війни. Сучасний командир все також повинен враховувати можливість раптового виникнення панічних настроїв внаслідок сильної тривожності або від психотичних розладів підлеглих. Паніка під час бойових дій це найважчий момент для будь-якого з командирів. Паніка проявляється у вигляді колективної поведінки (зазвичай при відступі від противнику), внаслідок відсутності контролю за стрімкими діями противника. Часто ця форма страху викликається реальною загрозою, але буває, що військовослужбовці вдаються паніці внаслідок тривалого психологічного перевантаження.

Безпосередні бойові дії вимагають особливих характеристик від командирів усіх рівнів. На особистий менталітет підлеглих сильно впливає особисте ставлення командира. Поведінка командира повинна бути впевненою, підтримувана знаннями та, що особливо важливе, його бойовим досвідом. Чим більший цій досвід який, безумовно, підтримується правильними та розумними рішеннями, тим більше шансів на безумовне та охоче підкоряння підлеглих його наказам. Керуючі діями своїх підлеглих, командири повинні бути в змозі позбавити себе нервової напруги. Спостерігаючи за військовослужбовцями, командир повинен вміти своєчасно виявляти в них прояви боягузтва або навіть і симуляції та негайно відповідно реагувати. Досвідчений командир робить ставлення на активних бійців, що сміливо здійснюють наступ та створюють психологічне ядро атаки та контратаки підрозділу. Хороший командир це командир який також постійно працює над собою. Він не тільки покращує свою професійну майстерність, але й дбає про хороший фізичний і психічний стан, являючи тим самим зразок для своїх підлеглих.

Кожен командир повинен мати лідерські якості, тому що ефективність управління багато в чому залежить саме від них. Найважливішими психологічними рисами командирів є²:

- здатність передбачати події та ризики;
- здатність мотивувати підлеглих, заохочувати їх до активного виконання завдань;
- відповідальність за власні рішення та дії підлеглих;
- ініціативність та здатність швидко приймати рішення;
- здатність до розумного ризику;

² Szerzej zob. Kręcikij J., Wolejszo J., Podstawy dowodzenia, Warszawa 2007.

- об'єктивність у оцінці підлеглих, здатність створювати позитивні міжособистісні відносини;
- сміливість;
- творчий підхід;
- здатність вирішувати складні життєві ситуації та підтримувати інших;
- вміння слухати підлеглих.

Одним з найважливіших питань є також наявність у командира високого авторитету серед підлеглих, що означає його високу оцінку і визнання з боку військовослужбовців. Високий авторитет значно сприяє ефективному управлінню. У військових умовах особливо важливі як формальна (зовнішня), так і неформальна (особиста) влада, що впливає з особистих оцінок та внутрішніх переконань підлеглих³.

Формальна влада в збройних силах визначається відповідно до посади та військового звання командира та є дуже важливою. Вона дозволяє командирам приймати рішення, видавати накази відповідно до встановлених повноважень та визначається прийнятим підпорядкуванням. Однак, як свідчить досвід, особливо бойових дій в Україні, неформальна влада також дуже важлива бо є результатом знань, здібностей, якостей та досвіду командира. Підлегли постійно оцінюють моральні цінності командирів, їх ставлення до інших та до себе.

Психологія військового управління вимагає врахування усіх психологічних аспектів керівництва, прийняття військових рішень та виконання функцій управління, а також психологічних аспектів функціонування командирів, окремих військовослужбовців та підрозділів (військ). Для військової психології важлива не тільки психологічна свобода військовослужбовців, але й психологічні аспекти відносин «командир – підлегли», особисті якості командирів, психологічні проблеми, пов'язані з командуванням збройними силами. Безумовно, що як психологія військового управління, так і усе, що пов'язано з роллю командирів, а також поведінкою окремих військовослужбовців підрозділів (військ) все це визначається загальними факторами та детермінантами.

Варто зазначити, що як особисті дослідження так і дослідження інших фахівців з розглянутих питань вказують на необхідність проведення поглибленого психологічного дослідження командирів.

Результати багатьох досліджень також переконливо свідчать про необхідність серйозного та ретельного дослідження усіх аспектів особистісних якостей командирів, що забезпечують ефективне управління військами. Проведення цих досліджень дозволить здійснити комплексне визначення правильних методів та способів формування особистісних якостей командирів під час навчання та бойової підготовки військових кадрів.

³ Szerzej zob. Zieleniewski J., Organizacja i zarządzanie, Warszawa 1969; Weber M., Racjonalność, władza, odczarowanie, Poznań 2004.

Окремою та надзвичайно важкою темою залишається питання підбору кандидатів на керівні посади. Більшість країн мають певні підходи в цьому напрямку. Але більшість з цих підходів містять лише інструменти щодо оцінки знань і навичок кандидатів, та ні як не пов'язані з оцінкою їх особистих якостей як командирів, що забезпечують необхідні ефективність та функціонування, особливо в бойових умовах. Це також є актуальним завданням для суспільних наук.

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ВІЙНИ НА ПІДЛІТКІВ ОКУПОВАНИХ РАЙОНІВ ДОНБАСУ

*І.О. Поліщук, доктор політичних наук, професор,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Інформаційно-психологічна війна є важливим складовим чинником гібридної війни, яку розгорнула Російська Федерація проти суверенної України. Така форма боротьби є сукупністю методів та способів впливу на інформаційну сферу: від одноразової акції інформаційно-психологічного та інформаційно-технічного впливу до комплексу дій, які передбачають спланований, систематичний вплив на свідомість і поведінку людей шляхом поширення упередженої, неповної чи недостовірної інформації з метою схилення їх до вчинення дій, вигідних для суб'єкта інформаційного впливу.

Головним об'єктом інформаційних атак є свідомість окремої людини, прихований вплив на яку здійснюється через її психіку та нервову систему, переважно на підсвідомому рівні «в обхід свідомого контролю, через сферу неусвідомлюваних, нечітко усвідомлюваних і несвідомих реакцій людської психіки». Вікова специфіка дитини спричиняє ту особливість, що прихований вплив на її психіку є значно більшим, ніж на дорослу людину, тому загрози для її інформаційної безпеки є більш істотними та наочними.

Найбільш помітним та шкідливим проявом негативного інформаційного впливу на людину є деструктивний інформаційний вплив. Поняття «деструкція» походить від латинського destructio, що у перекладі означає «руйнація, руйнування». Сучасне трактування терміну «деструкція» – це порушення або руйнування нормальної структури чогось». Звідси деструктивний інформаційний вплив на свідомість дитини – це негативний вплив, який викликає порушення цілісності особистості, руйнування її ментальності та незворотніх порушень у її психіці, унеможливорює нормальне становлення та формування особистості.

Звичайно, основним інструментом деструктивного інформаційного впливу виступає пропаганда. Сутність пропаганди полягає в маніпулюванні свідомістю, для досягнення поставленої мети їй необхідно викликати певні емоції у людей, а її основною функцією є створення вигаданої, паралельної реальності.